

**GEOGRAFIYA TA'LIMIDA TANQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI
SHAKLLANTIRISHDA KLASSTER METODINING AFZALLIKLARI ("O'ZBEKISTON
TABIY SHAROITI VA YER YUZASI TUZILISHI" MAVZUSI MISOLIDA)**

Atabaeva Mavjuda Rustamovna

Urganch Davlat Universiteti akademik litseyi geografiya fani o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7994815>

***Annotatsiya.** Zamonaviy ta'lim tizimi talabalarning mustaqil va tanqidiy fikrlashini shakllantirishga qaratilgan. Tanqidiy fikrlash-bu aqliy rivojlanishni ta'minlaydigan pedagogik texnologiyadir. Klaster esa uning usullaridan (metodlaridan) biridir.*

***Kalit so'zlar:** geografiya, ta'lim, tanqidiy fikrlash, klaster metodi.*

Klaster modeli kimyo, biologiya, geografiya, fizika, sotsiologiya, astronomiya va informatika kabi sohalarida keng qo'llaniladi. "Klaster" atamasi tarjimada shamlardan, turkumlardan, shamlardan degan ma'noni anglatadi. Shunday qilib, klasterni tizim deb hisoblash mumkin, ammo yelementni qo'shish uning ish faoliyatini yaxshilaydigan va uni olib tashlash, xuddi bir guruh uzum kabi oqibatlariga olib kelmaydigan maxsus tizimdir. Klaster- bu asosiy semantik birliklar ajratib ko'rsatilganda, ular orasidagi barcha aloqalarni belgilaydigan diagramma shaklida o'rnatiladigan ma'lumotlarni tashkil qilishning grafik shakli bo'lib, o'quv materialini tizimlashtirish va umumlashtirishga yordam beradigan tasvirdir.

Qachon darsda Klaster modelidan foydalanishingiz mumkin:

1. yangi materialni tushuntirish
2. o'rganilgan mavzuni mahkamlash
3. darslik bilan mustaqil ishlashda
4. uy vazifangizni tekshirish uchun
5. ilmiy-amaliy mashg'ulotlarni o'tkazishda

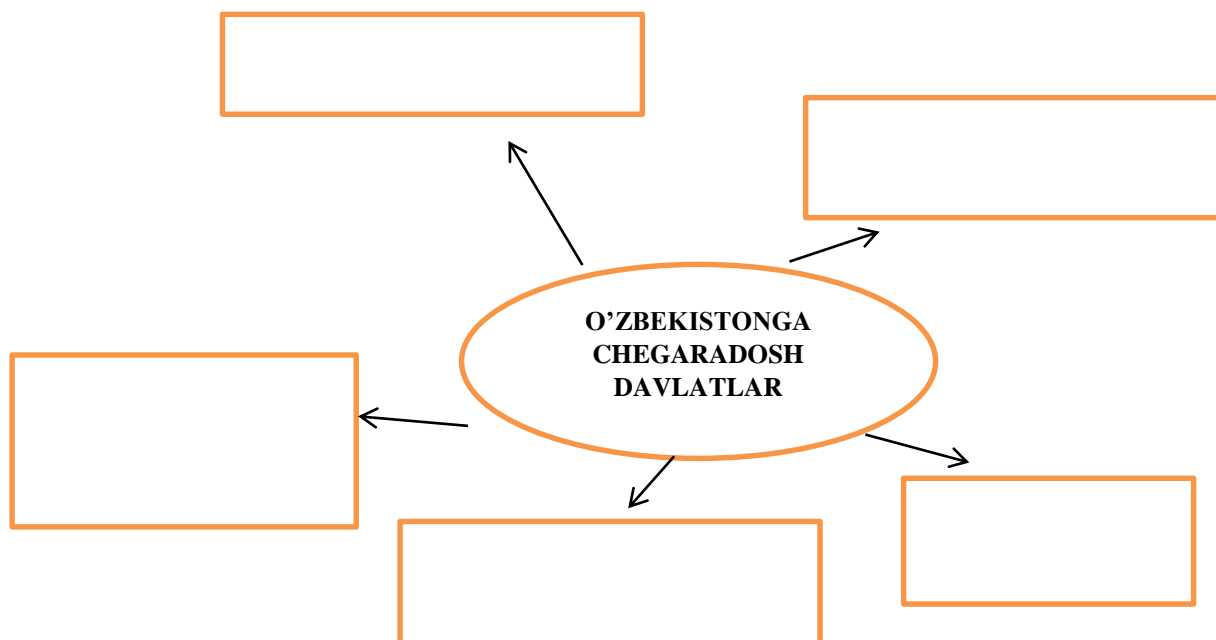
Klaster butun dars davomida, umumiy dars strategiyasi sifatida, uning barcha bosqichlarida (qiyinchilik, tushunish, aks yettirish) ishlatilishi mumkin va sinfda klasterdan foydalanish ma'lum bir mavzuni tushunishga qaratilgan bo'lib, maqsadga qarab o'rganilayotgan materialni grafik ravishda aks yettirishga imkon beradi, ish paytida bilimlarni mustaqil izlashga yordam beradi.

Klaster yaratishning asosiy tamoyillari-bu asosiy tushuncha, fikr markazda joylashgan bo'lib, markaziy tushunchaga to'g'ri chiziqlar bilan bog'langan tomonlarda katta semantik birliklar ko'rsatilgan. Bu ma'lum bir mavzu bilan bog'liq g'oyalar, fikrlar, faktlar, tasvirlar yoki uyushmalarni ifodalaydigan so'zlar, iboralar yoki jumlar bo'lishi mumkin. Klasterni yaratishda rangli qalam, qalam, qalam va markerlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bu sizga ma'lum fikrlarni ajratib ko'rsatish va umumiy rasmni aniqroq ko'rsatish, barcha ma'lumotlarni tartibga solish jarayonini soddalashtirish imkonini beradi. "Klaster" usulidan foydalanganda- ish shakli mutlaqo har qanday bo'lishi mumkin: individual, guruh va jamoaviy. U qo'yilgan maqsad va vazifalarga, o'qituvchi va jamoaning imkoniyatlariga qarab belgilanadi.

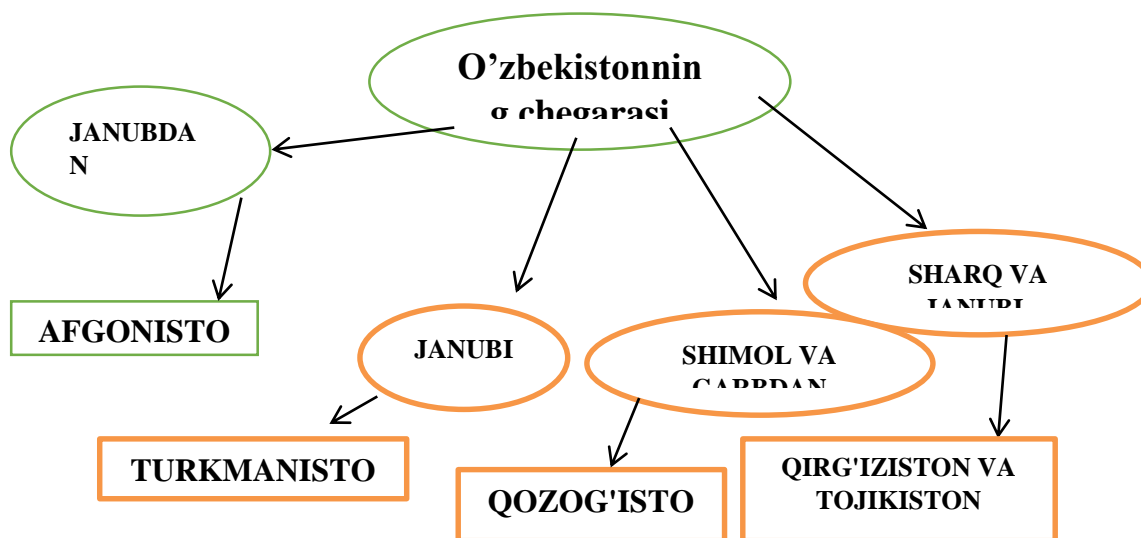
"Geografiya" ta'limining "O'zbekiston tabiiy geografiyasi" kursida klaster metodini afzalligini yanada aniqroq bilib olish uchun "O'zbekiston tabiiy sharoiti yer yuzi tuzilishi" mavzusini o'rganish orqali dars jarayoni davomida klasterdan foydalandik. Mavzu bo'yicha umumiy klasterning kalit so'zi " O'zbekiston "(qarang 1,2,3,4-rasm). O'quvchilar guruhi to'rt - beshta kichik guruhga bo'linadi. Guruhlar soni vaqtinchalik karta va atlaslar yordamida

loyihalash bo'yicha tadqiqot ishlarining vazifalariga mos keladi va har bir guruh o'z kalit so'ziga ega mini-klasterni tashkil qiladi.

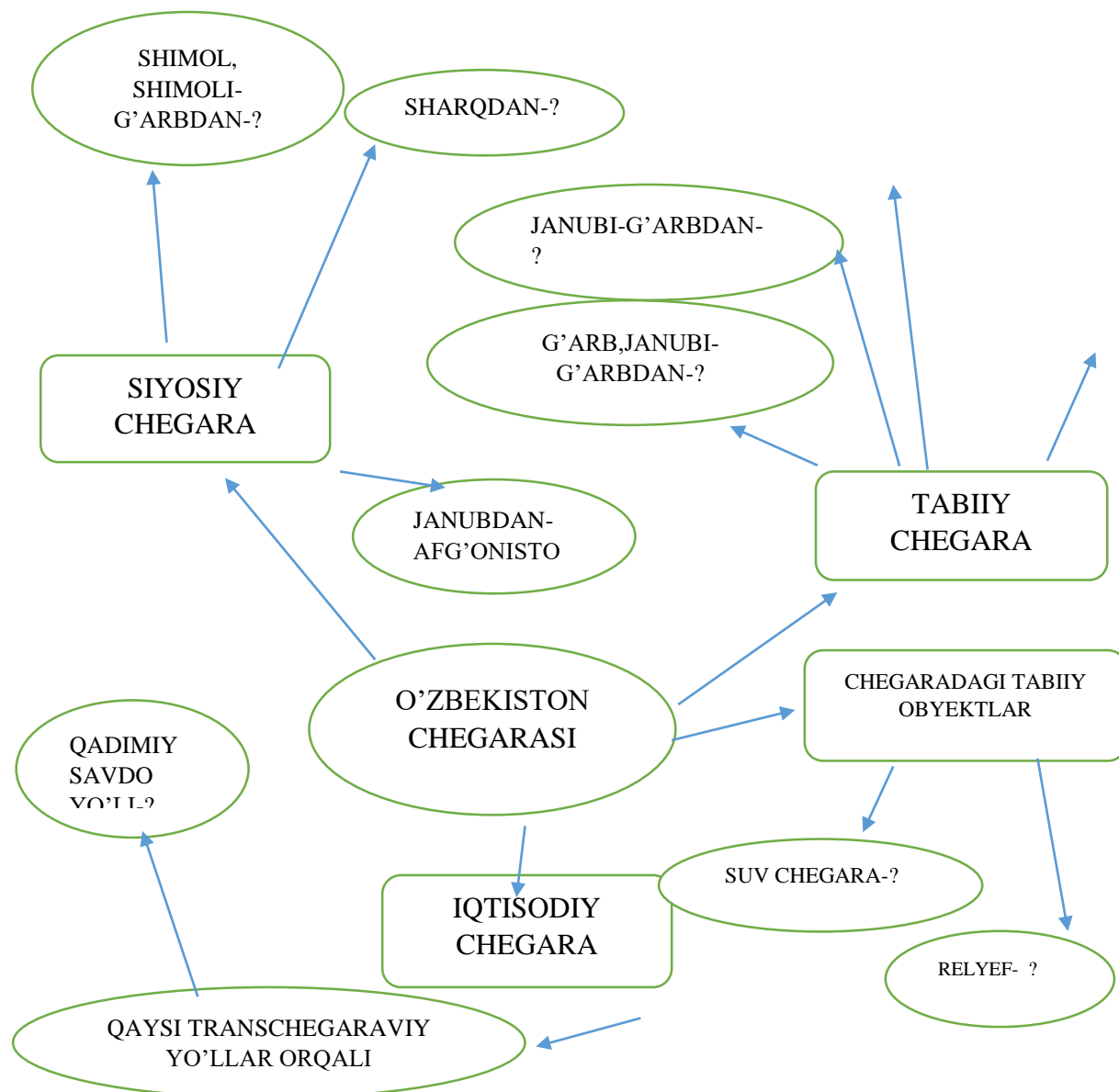
Guruh-1. O'zbekiston chegaralari. Guruh-2. O'zbekiston chegaralari klasterini davom qildiring. Guruhlar O'zbekiston siyosiy kartasidan foydalanib klasterlarni davom qildirishadi.

1-rasm.Klasterni davom qildiring.

2-rasm.O'zbekiston chegaralari klasteri

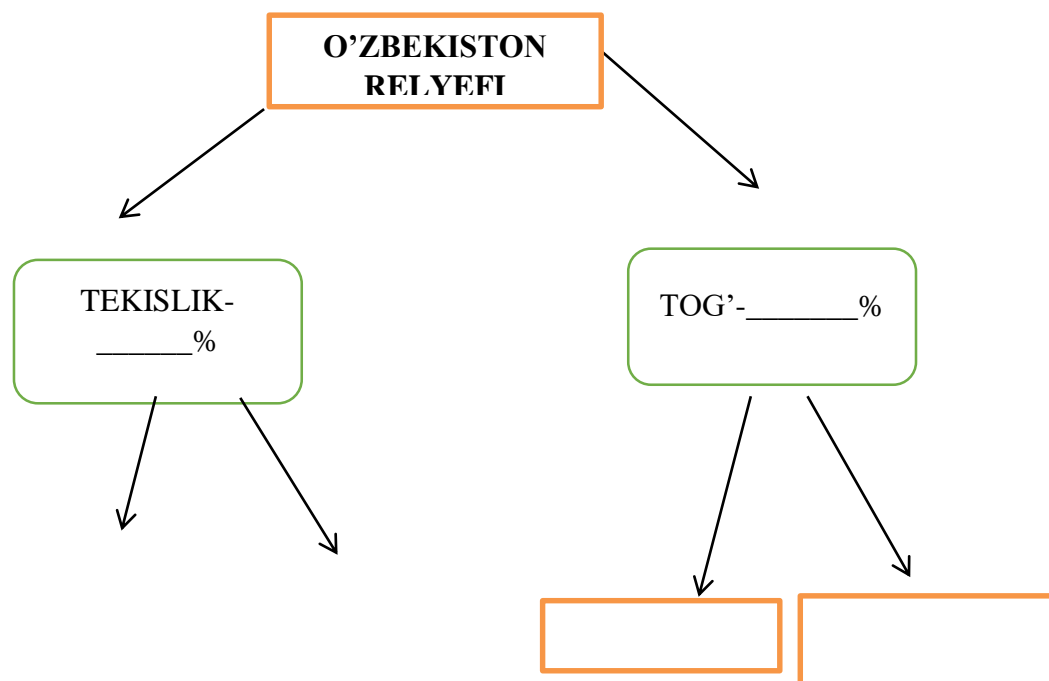
3-rasm.O‘zbekiston klasterini davom qildiring.

Klasterdan foydalanish quyidagi afzalliklarga ega::

- bu sizga katta hajmdagi ma’lumotlarni qamrab olishga imkon beradi;
- barcha jamoa a’zolarini o‘quv jarayoniga jalb qiladi, ular bunga qiziqishadi;
- talabalar faol va ochiq, chunki ular xato qilishdan yoki noto‘g‘ri hukm chiqarishdan qo‘rqmaydilar.

Ushbu ish jarayonida quyidagi ko‘nikmalar shakllanadi va rivojlanadi::

- savol berish qobiliyati;
- asosiy narsani ta’kidlash;
- muammoni umuman tushunib, tafsilotlardan umumiyyga o‘tish;
- taqqoslash va tahlil qilish;
- analogiyalarni chizish.

4-rasm.O‘zbekiston relyefi klasterini davom qildiring.

O‘quvchilar sinfda Klaster metodini qo‘llashdan qanday foyda oladilar?

Klaster usuli tizimli fikrlashni rivojlantiradi, talabalarni nafaqat o‘quv materialini, balki ularni ng baholarini ham tizimlashtirishga o‘rgatadi, kuzatuvlar, tajriba va olingan yangi bilimlar asosida shakllangan o‘z fikrlarini rivojlantirish va ifoda etishga o‘rgatadi, bir vaqtning o‘zi da bir nechta pozitsiyalarni ko‘rib chiqish ko‘nikmalari rivojlantiradi, axborotni ijodiy qayta ishlash qobiliyatini yuzaga chiqarish usulidir. Umuman olganda, o‘quv jarayonida qo‘llaniladigan noan‘anaviy texnologiyalar talabalarnin g motivatsiyasini oshiradi, hamkorlik muhitini yaratadi va o‘z qadr-qimmatini oshiradi va ularga ijodiy erkinlik hissini beradi.

REFERENCES

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 29-dekabrdagi Xalqaro kongress markazida o‘qituvchilar bilan bo‘lgan uchrashuvidagi nutqidan
2. Tolipov O’ Pedagogik texnologiya (Nazariya va amaliyot) Toshkent: “Fan” 2005
3. Zagashv I., Zair-Bek S. Tanqidiy fikrlash: rivojlanish texnologiyasi [matn]/ I. Zagashv, S. Zair-Bek.- Sankt-Peterburg.: "Skifiya" va "Alyans Delta", 2003 - 284 b.
4. Mushtavinskaya, I.V. Darsda va o‘qituvchi tayyorlash tizimida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasi [matn] I. V. Mushtavinskaya. – M.: Karo, 2009. - 144 b.